

Ключевые слова: Уголовный кодекс, существенный вред, сквозное уголовно-правовое понятие.

Maksymovych R. L. Substantial harm as a through criminal-legal notion

The article is dedicated to the ascertaining of such a through criminal-legal notion as substantial harm. The peculiarities of regulation of this problem according to the valid Criminal code of Ukraine are analyzed.

Key words: Criminal code, substantial harm, through criminal-legal notion.

Стаття надійшла 17 липня 2013 р.

УДК 343.21

О. З. Мармура

КРИТЕРІЇ ВІДБОРУ ОБСТАВИН ДЛЯ ЇХ РЕГЛАМЕНТАЦІЇ У ВИГЛЯДІ ОЗНАК, ЩО КВАЛІФІКУЮТЬ ЗЛОЧИН

Здійснено спробу розробити систему критеріїв, які могли б дати однозначну та правильну відповідь творцям законопроектів на питання чи може певна обставина, пов'язана з вчиненням злочину, бути регламентованою у вигляді ознаки, що кваліфікує злочин.

Ключові слова: ознаки, що кваліфікують злочин; критерії відбору; обставини, пов'язані із вчиненням злочину; склад злочину.

Постановка проблеми. В основі ознак, що кваліфікують злочин, як і будь-яких інших ознак складу злочину, лежать конкретні обставини вчиненого злочину. При цьому кожна ознака позначає не одну, а цілу групу можливих обставин. Для прикладу, вчинення злочину повторно позначає вчинення злочину вдруге, втретє, вчетверте тощо. Загалом вчинення злочину як факт, так і процес характеризується безліччю обставин. Тому в процесі диференціації кримінальної відповідальності перед законодавцем стоїть проблема розмежування тих обставин, які в подальшому можуть бути узагальнені у вигляді ознак, що кваліфікують злочин, та обставин, які доцільно синтезувати в основний склад злочину.

Такий процес розмежування вочевидь, повинен бути певним чином упорядкованим, відповідати єдиній концепції, і найголовніше,

відповідати вимогам обґрунтованості, правильності та соціальної зумовленості. Відтак необхідним є дотримання певних єдиних вимог, які ми іменуємо критеріями відбору обставин, для їх регламентації в законі у вигляді ознак, що кваліфікують злочин.

Стан дослідження. Проблема відбору обставин для їх регламентації у вигляді ознак, що кваліфікують злочин, для теорії кримінального права не є новою. Досліджуючи окремі ознаки, що кваліфікують злочин, чи окремі кваліфіковані склади, чимало науковців торкалися цієї проблеми, однак зрозуміло, що отримані при цьому результати мали лише частковий, вузькопредметний характер. Натомість спроби комплексного вирішення даної проблеми знайшли відображення лише у фундаментальних працях Л. Л. Круглікова та Т. А. Леснієвські-Костаревої, присвячених диференціації кримінальної відповідальності. Однак і тут дана проблема не знайшла повного вирішення: позиції авторів щодо окремих вимог є протилежними, окремі з пропонованих критеріїв викликають деякі заперечення чи потребують уточнення, конкретизації та розвитку в більш практичному руслі.

Враховуючи це, **метою** даного дослідження є визначення критеріїв відбору обставин для їх регламентації у вигляді ознак, що кваліфікують злочин.

Виклад основних положень. За основу розробки таких критеріїв узято істотні властивості ознак, що кваліфікують злочин, а також їхні кримінологічні та криміналістичні характеристики. Окрім цього нами визначено низку вимог до цих критеріїв. Найперше, це їх універсальний характер – критерії повинні бути придатними для відбору обставин із всієї їх різноманітності та для всієї сукупності злочинів. По-друге, критерії відбору повинні бути обґрунтовані з погляду їх необхідності, і давати чітку та однозначну відповідь на запитання чи може певна обставина (група обставин) бути регламентована як ознака, що кваліфікує злочин. І по-третє, такі критерії повинні становити собою певну систему, яка б дозволяла завжди ефективно та правильно диференціювати кримінальну відповідальність за допомогою ознак, що кваліфікують злочин.

Розробляючи систему критеріїв відбору обставин для їх регламентації у вигляді ознак, що кваліфікують злочин, вважаємо за доцільне виділити два рівні таких критеріїв. Критерії першого рівня повинні визначати допустимість регламентації обставини взагалі, тобто чи може певна обставина вчиненого злочину бути регламентованою у вигляді ознаки, що кваліфікує злочин у будь-якому складі злочину. Кри-

терії другого рівня повинні встановити можливість регламентації тих чи інших обставин у конкретному складі злочину.

Визначимо критерії першого рівня.

1. Обставини, що претендують на регламентацію у вигляді ознак, що кваліфікують злочин, повинні безпосередньо стосуватися процесу вчинення злочину. З цього приводу слушною видається пропозиція Л. Л. Круглікова, який однією з умов побудови кваліфікованого складу злочину визначає зв'язок певної обставини з часовими рамками посягання. Стосовно цього автор роз'яснює, що обставини, які кваліфікують злочин – це лише ті дані у справі, які сформувалися до моменту закінчення злочину [1, с. 185]. І справді, обставини, що проявилися після моменту закінчення злочину, зокрема посткримінальну поведінку, було б нелогічно регламентувати в межах складу злочину (в нашому випадку кваліфікованого), оскільки на суспільну небезпеку самого злочину вони не впливають. Ставлення особи до вчиненого нею злочину, допомога в його розкритті, відшкодування завданої шкоди тощо цілком можуть бути врахованими з використанням інших засобів диференціації та засобів індивідуалізації кримінальної відповідальності.

Більш складним є питання регламентації у вигляді ознак, що кваліфікують злочин, обставин, які проявилися до моменту вчинення злочину, насамперед причини його вчинення, негативна поведінка особи до моменту вчинення нею злочину, попереднє вчинення особою аналогічного чи суміжного злочину або ж попереднє засудження за вчинення такого злочину тощо. Якщо в КК України перші два типи обставин у вигляді ознак, що кваліфікують злочин, не враховані, то дві наступні (повторність та спеціальний рецидив) супроводжують більше третини кваліфікованих складів злочину. В той же час, такі ознаки, що кваліфікують злочин, містять далеко не всі чинні кримінальні закони зарубіжних держав. До прикладу, ознаки, що позначають повторність та спеціальний рецидив, свого часу були вилучені із Особливої частини КК Російської Федерації [2], і очевидно, не останнім приводом для цього слугувала дискусія щодо допустимості їх використання.

Вчинення конкретного злочину вдруге та наступні рази свідчить про формування в особи стійкої спрямованості на злочинну поведінку, певну «професіоналізацію» особи, вироблення майстерності вчинення конкретного злочину, накопичення досвіду такої діяльності. Прояви спеціального рецидиву, окрім цього, свідчать ще й про небажання особи виправитись. За таких умов небезпека особи злочинця для суспільс-

тва безумовно зростає. Маючи вищезазначені знання, вміння та навички, особа більш ефективно готується до вчинення злочину, обирає більш ефективні методи та засоби вчинення злочину тощо, і тим самим швидше та легше досягає злочинного результату, більш небезпечними, як правило, стають і наслідки вчиненого злочину. Зазначені обставини, без сумніву, збільшують суспільну небезпеку повторного злочину, а відтак, можуть бути регламентовані у вигляді ознак, що кваліфікують злочин. Про порушення принципу «*non bis in idem*», на що посилаються прихильники вилучення повторності та спеціального рецидиву з числа ознак, що кваліфікують злочин, мова тут іти не може, оскільки оцінюється не попередній злочин, а, як влучно висловився А. І. Свінкін, ступінь інтенсивності та стійкості суспільної небезпеки особистості, які проявилися у новому злочині [3].

Отже, обставини, що виникли до моменту вчинення злочину, можуть бути регламентовані у вигляді ознак, що кваліфікують злочин лише у випадку, якщо вони проявляються у самому злочині, змінюючи цим його суспільну небезпеку.

2. Одним з критеріїв відбору обставин для їх регламентації у вигляді ознак, що кваліфікують злочин, Т. А. Леснієвські-Костарева називає «реальну можливість встановлення обставини конкретної кримінальної справи, яка відповідає передбаченій в законі ознаці, що кваліфікує злочин» [4, с. 272]. Цілком погоджуючись із даним критерієм, вважаємо за доцільне його конкретизувати. Виявлені в ході кримінального провадження конкретні обставини вчинення злочину, які охоплюються передбаченими законом ознаками, що кваліфікують злочин, згідно ст. 91 КПК України, стають предметом доказування. Отже, реальна можливість доказування наявності таких обставин, обов'язково повинна існувати, і визначається вона розвитком криміналістичної техніки та методик розслідування злочинів. Встановити реальну можливість доказування при введенні в закон нових ознак, що кваліфікують злочин, можна лише шляхом моделювання процесу доказування. У руслі дотримання зазначеного критерію, вважаємо за доцільне обмежити регламентацію мети та мотиву як ознак, що кваліфікують злочин, якщо такі, у більшості випадків наявності у вчиненому злочині, можуть доводитися лише показаннями самого обвинуваченого. Зокрема такими, на наш погляд, є мета спричинення загибелі людей, шкоди здоров'ю, майнової шкоди у великому розмірі або значного забруднення довкілля у ст.ст. 265 та 265-1 КК України, а також мета збуту у ст.ст. 267-1, 310, 311 КК України. Ймовірність доведення першої групи

обставин, як видається, є мінімальною, а що ж стосується мети збуту, – відповідна обставина повною мірою може бути доведеною лише якщо мав місце сам збут, а це вже інша ознака, що кваліфікує злочин.

Далі визначимо критерії відбору обставин для їх регламентації у вигляді ознак, що кваліфікують злочин, другого рівня.

1. Однією з основних властивостей ознак, які кваліфікують злочин, є те, що вони позначають істотну зміну рівня суспільної небезпеки злочину [5]. Відтак будь-яка обставина, претендент на регламентацію у вигляді ознаки, що кваліфікує злочин, обов'язково повинна істотно змінювати суспільну небезпеку конкретного злочину. На наш погляд, навіть однакові обставини, незважаючи на те, що вони мають визначений потенціал впливу на суспільну небезпеку, по-різному впливають на ступінь суспільної небезпеки різних злочинів. Це пояснюється особливостями конкретних посягань, насамперед характером та рівнем їх суспільної небезпеки за відсутності відповідної обставини.

Відтак у кожному випадку включення в закон ознаки, що кваліфікує злочин, необхідне встановлення істотності впливу на суспільну небезпеку відповідного злочину кожної з обставин, узагальнених у такій ознаці.

При вивченні питання встановлення істотності впливу тієї чи іншої обставини на суспільну небезпеку вчиненого злочину, нами виявлено кілька проблем: вплив деяких обставин на суспільну небезпеку злочину, залежно від конкретних умов, може коливатися у широкому діапазоні; окремі обставини, в одному випадку, можуть змінювати суспільну небезпеку злочину, а в іншому, ні; існують також і обставини, які в першому випадку вчинення злочину підвищують суспільну небезпеку злочину, а в другому – її знижують.

Зокрема критику викликає ознака «з проникненням в інше приміщення та сховище», передбачена у ст.ст. 185, 186, та 187 КК України. Якщо поєднання вказаних злочинів із проникненням у житло і справді істотно підвищує рівень суспільної небезпеки, то їх вчинення із проникненням в інше приміщення чи сховище на суспільну небезпеку впливає по-різному – залежно від того, що являє собою дане приміщення чи сховище, і як особа до нього проникає. При цьому видається, що в багатьох випадках істотної зміни суспільної небезпеки злочину не відбудеться. Для прикладу можна порівняти вчинення крадіжки з подвір'я особи та крадіжки з незамкненого господарського приміщення, яке на цьому подвір'ї знаходиться. Як видається, істотної різниці у суспільній небезпеці цих злочинів немає, однак обставина,

будучи необґрунтовано регламентованою як ознака, що кваліфікує злочин, безпідставно посилює кримінальну відповідальність, причому досить таки істотно. Цікавого змісту обставина посилює кримінальну відповідальність у ст. 129 КК України «Погроза вбивством» – вчинення даного злочину членом організованої групи. У випадку, якщо вчинення даного злочину тим чи іншим чином пов'язане з діяльністю організованої групи, суспільна небезпека злочину справді істотно зростає, однак у протилежному випадку, такого зростання не відбувається взагалі, адже у злочині така обставина не проявляється. Схожа ситуація з ознакою «вчинене службовою особою» у ст.ст. 161, 162, 163, 256 та 267-1 КК України, оскільки змінює суспільну небезпеку злочину лише у випадку, якщо його вчинення хоча б якимось пов'язане з таким статусом. Можливість двовекторності впливу на суспільну небезпеку злочину продемонструємо на прикладі кваліфікованого складу злочину, передбаченого у ч. 2 ст. 175 КК України «Невиплата заробітної плати, стипендії, пенсії чи інших установлених законом виплат». Такою видається обставина вчинення цього діяння внаслідок нецільового використання коштів, призначених для даних виплат, в частині коштів, які є приватною власністю, і якщо враховувати те, що таку виплату слід вважати вчиненою внаслідок нецільового використання коштів, якщо вона мала місце в результаті порушення вимог законодавства про першочерговість здійснення таких виплат [6]. Уявімо собі ситуацію невиплати заробітної плати в результаті використання підприємцем коштів для забезпечення подальшої діяльності підприємства (наприклад, для оплати енергоносіїв) у цілях недопущення значного погіршення становища підприємства, що безперечно відбилося б і на погіршенні становища самих працівників. У даному випадку означена причина невиплати заробітної плати швидше навпаки – знижує суспільну небезпеку злочину.

Такими, що не відповідають критерію істотності впливу на рівень суспільної небезпеки, видаються також предмет злочину у виді кіно- та відеопродукції, комп'ютерних програм, регламентовані у ст.ст. 300 та 301 КК України; поєднання із обманом, яке змінює кваліфікацію порушення рівноправності громадян залежно від їх расової, національної належності або релігійних переконань (ст. 161 КК України); шляхом підкопу та шляхом пошкодження інженерно-технічних засобів охорони, що кваліфікують втечу з місця позбавлення волі або з-під варті; мета пошуку рухомих предметів, які походять із об'єктів археологічної спадщини, що кваліфікують умисне незаконне знищен-

ня, руйнування, або пошкодження об'єктів культурної спадщини чи їх частин (ст. 298 КК України); поєднання з насильством, що регламентовано у низці статей, в частині завдання, наприклад, удару чи ударів, які не спричинили тілесних ушкоджень, або ж певних форм (менш суспільно-небезпечних) психічного насильства тощо.

Відтак разом із встановленням істотності впливу обставини на суспільну небезпеку злочину, слід встановити також і безумовність та одновекторність такого впливу: конкретна обставина у будь-якому випадку повинна істотно впливати на суспільну небезпеку злочину, і при цьому або ж лише підвищувати її, або ж лише знижувати, адже в протилежному випадку виникає можливість невідповідності передбаченого законом покарання реальній суспільній небезпеці вчиненого злочину.

2. Як вже зазначалося, при відборі обставин для регламентації у вигляді ознак, що кваліфікують злочин, слід враховувати і їх кримінологічні характеристики. В нашому випадку матиме значення питома вага злочинів певного виду, вчинених за наявності певних обставин. У науковій літературі сформувався такий критерій відбору зазначених обставин, як їх поширеність на практиці. Проте розуміння самого поняття поширеності авторами тлумачиться по-різному. Т. А. Леснієвські-Костарева з цього приводу пише: «обставина, яка претендує на включення до числа ознак, що кваліфікують чи привілеюють злочин, повинна бути відносно поширеною (тобто не повинна носити одиничного характеру)» [4, с. 263]. Іншу позицію займає Л. Л. Кругліков, який говорить не лише про фактичну, але і про можливу поширеність такої обставини [1, с. 182].

Стосовно максимальної поширеності обставин-претендентів на практиці, думки двох авторів збігаються: конкретна така обставина не може супроводжувати більшість злочинів певного виду, тобто, як ми розуміємо, понад 50%. Більш радикальну позицію з цього приводу висловив А. І. Свінкін, досліджуючи проблеми конструювання кваліфікованих складів злочинів за ознаками повторності та рецидиву, зазначивши, що спеціальний рецидив, коли він виступає в ролі ознаки, що кваліфікує злочин, у кількісному відношенні не повинен бути надзвичайно великим (досягати 30–35% і більше, по відношенню до кількості злочинів, передбачених основним складом, а щодо окремих найбільш небезпечних злочинів – 5–7%) [3].

Визначаючи нижню межу поширеності при вчиненні конкретного злочину певної обставини чи групи обставин, які планується регламентувати у вигляді ознаки, що кваліфікує злочин, по-перше, слід виходити

з поширення самого злочину. Кримінальний кодекс України регламентує чимало складів злочину, кваліфікація за якими на даний час здійснюється вкрай рідко, або ж взагалі не здійснюється, однак такі склади, з позиції законодавця, все ж є необхідними для повноти правового регулювання. При цьому, в цілях забезпечення системності та формалізованості законодавства про кримінальну відповідальність, відповідальність за такі злочини також потрібно диференціювати. Звідси законодавець може регламентувати у вигляді ознак, що кваліфікують злочин, і обставини, поширеність яких на практиці є лише можливою. Зокрема не викликає сумніву необхідність включення у Розділ XIX КК України таких ознак як вчинення злочину в умовах воєнного стану чи в бойовій обстановці. Однак при регламентації обставин у вигляді ознак, що кваліфікують злочин, у таких випадках слід дотримуватись іншої вимоги – притаманності (типовості) такої обставини для цього злочину.

По-друге, при визначенні нижньої межі поширеності певної обставини чи групи обставин слід враховувати і потенціал зміни певною обставиною суспільної небезпеки злочину. Вплив окремих обставин на суспільну небезпеку злочину може бути настільки великим, що охоплюватись санкцією норми про основний склад злочину вони не можуть. Якщо зумовлена певною обставиною підвищена суспільна небезпека злочину не може бути врахована іншим способом, допустимим видається регламентація таких обставин у вигляді ознак, що кваліфікують злочин, і у випадку їх незначного поширення.

Стосовно верхньої межі поширення обставин, які претендують на регламентацію у вигляді ознак, що кваліфікують злочин, погодитись із вищезазначеними позиціями науковців, повною мірою не можемо. Якщо, наприклад, такі ознаки вчинення крадіжки як вчинення цього злочину повторно чи з проникненням в житло супроводжують абсолютну більшість фактів вчинення цього злочину, це не означає, що від них слід відмовитися. Відповідні обставини істотно підвищують рівень суспільної небезпеки крадіжки, і їх регламентація в межах основного складу, по-перше, зумовить необхідність відмови від інших обставин, з тотожнім або ж меншим впливом на суспільну небезпеку (вчинення злочину групою осіб та у значних розмірах); по-друге, суттєво розширить рамки типового рівня суспільної небезпеки основного складу злочину, зумовить необхідність санкції із більшим діапазоном покарань (що суперечитиме загальній концепції диференціації відповідальності в Особливій частині КК України); а по-третє, значно спростить формулу кваліфікації, яка не відобразить обста-

вин вчинення злочину, що істотно впливають на його суспільну безпеку.

Відтак у вигляді ознаки, що кваліфікує злочин, за необхідності, може бути регламентована і обставина, що супроводжує більшість злочинів певного виду.

3. Визначення наступного критерію відбору пов'язане з необхідністю регламентації певних обставин у вигляді ознак, що кваліфікують злочин. Аналіз тексту Кримінального кодексу України свідчить, що суспільна безпека численних обставин вчинення злочину, регламентованих у вигляді ознак, що кваліфікують злочин, врахована також й іншим чином. Серед таких випадків проблему створюють ті з зазначених обставин, суспільна безпека яких врахована конструюванням окремого складу злочину. Передбачені КК України ознаки «поєднане із згвалтуванням чи насильницьким задоволенням статевої пристрасті неприродним способом» (ч. 2 ст. 115); «поєднане з заподіянням тяжких тілесних ушкоджень» (ч. 4 ст. 187); «що спричинило загибель людей» (ч. 3 ст. 194-1); «поєднане із заволодінням зброєю» (ч. 2 ст. 393) тощо, позначають поведінку, яка і самостійно є кримінально каранюю. Інакше кажучи, реальну сукупність злочинів, законодавець передбачив як одиничний злочин, сконструювавши кваліфікований склад, де у вигляді ознаки, які кваліфікує злочин, регламентував обставини, що формують інший злочин. Однак такий прийом – не що інше, як ознака надмірної деталізації кримінально-правового регулювання. Натомість у кримінальному праві існує інститут сукупності злочинів, який і повинен забезпечити призначення покарання, адекватного сумарній суспільній небезпеці двох чи більше злочинів. Використання названого вище прийому видається можливим лише в окремих випадках – якщо суспільна безпека такого «складеного» злочину повною мірою не може бути врахована при призначенні покарання за сукупністю злочинів. У всіх інших випадках для регламентації у вигляді ознак, що кваліфікують злочин поведінки особи, караність якої вже передбачена окремими статтями, немає необхідності.

В науковій літературі пропонувалися й інші критерії відбору обставин, для їх регламентації у вигляді ознак, що кваліфікують злочин, зокрема: можливість формулювання певної обставини у достатньо абстрактній формі; існування реальної можливості оцінки законодавцем зміни рівня суспільної безпеки вчиненого у випадку присутності обставини, що кваліфікує злочин, і як наслідок, зміни типового покарання в санкції статті кримінального закону; правосвідомість суспільс-

тва, ставлення суспільної думки до посилення чи послаблення кримінальної репресії, врахування традицій правового регулювання ознак, що кваліфікують злочин в історії вітчизняного кримінального законодавства, а також міжнародного досвіду [4, с. 271–272].

Коротко розглянемо дані критерії. Абстрактність – характеристика поняття. Рівень абстрактності поняття конкретної ознаки, що кваліфікує злочин, залежить від кількості обставин, нею позначених. Одні ознаки, що кваліфікують злочин, позначають велику кількість обставин вчиненого злочину, інші ж, лише декілька, однак це не означає, що такі ознаки не мають право на існування. Щодо ж до оцінки зміни рівня суспільної безпеки, то методики такої діяльності немає взагалі, а санкції конструюються, в основному, на основі співвідношення з іншими санкціями. Рівень правосвідомості суспільства, громадську думку, вітчизняний та зарубіжний досвід законотворчості, при відборі обставин, для їх регламентації у вигляді ознак, що кваліфікують злочин, безумовно слід враховувати, однак дані чинники ніколи не дадуть чіткої відповіді на питання про допустимість регламентації тієї чи іншої обставини вчинення злочину у вигляді ознаки, що кваліфікує злочин.

Висновки. З урахуванням вищевикладеного, пропонуємо:

1. При вирішенні питання чи може певна обставина вчинення злочину взагалі бути регламентована у вигляді ознаки, що кваліфікує злочин, слід провести її перевірку на відповідність двом критеріям: поперше – чи стосується конкретна обставина процесу вчинення злочину, та чи відображається вона в самому злочині, отримуючи при цьому можливість впливу на суспільну безпеку; а по-друге – чи існує реальна можливість виявлення та доказування наявності такої обставини у процесі кримінального провадження.

2. На рівні конкретного складу злочину, такий відбір пропонуємо здійснювати на основі встановлення: істотності, безумовності та одновекторності впливу обставин на суспільну безпеку; фактичної, а в окремих випадках, і можливої поширеності обставин при вчиненні злочинів певного виду; а також необхідності регламентації обставин, викликаних відсутністю інших способів повного врахування суспільної безпеки злочину з такими обставинами.

---

1. Кругликов Л. Л. Дифференциация ответственности в уголовном праве / Л. Л. Кругликов, А. В. Васильевский – СПб.: Издательство «Юридический центр Пресс», 2002. – 300 с.

2. О внесении изменений и дополнений в Уголовный кодекс Российской Федерации от 08.12.2003 г.: Федеральный закон Российской Федерации

[Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://duma.consultant.ru/page.aspx?772264>

3. Свинкин А. И. Оптимальное конструирование квалифицированных составов по признакам повторности и рецидива / А. И. Свинкин // Проблемы эффективности уголовного закона: сборник ученых трудов. – 1975. – Вып. 37. – С. 59–64.

4. Лесниевски-Костарева Т. А. Дифференциация ответственности. Теория и законодательная практика / Т. А. Лесниевски-Костарева. – 2-е изд., перераб. и доп. – М.: Издательство НОРМА, 2000. – 400 с.

5. Мармура О. З. Поняття ознак, що кваліфікують злочин / О. З. Мармура // Науковий вісник Львівського державного університету внутрішніх справ. Серія юридична. – 2011. – № 2. – С. 297–306.

6. Про оплату праці: Закон України від 24 березня 1995 р. із змінами від 01.06.2000 р., 19.10.2000 р., 11.07.2002 р., 07.2003 р., 10.07.2003 р., 21.10.2004 р., 18.11.2004 р., 21.02.2006 р., 14.12.2006 р., 28.12.2007 р., 25.06.2009 р., 20.05.2010 р., 07.07.2010 р., 23.09.2010 р., 21.04.2011 р. // Відомості Верховної Ради України. – 1995. – № 17. – Ст. 121; 1997. – № 11. – Ст. 89; 2000. – № 35. – Ст. 288; 2000. – № 50. – Ст. 436; 2002. – № 41. – Ст. 294; 2004. – № 5. – Ст. 34; 2004. – № 6. – Ст. 38; 2005. – № 2. – Ст. 31; 2005. – № 4. – Ст. 92; 2006. – № 27. – Ст. 231; 2007. – № 9. – Ст. 76; 2008. – № 5–6. – Ст. 78; 2010. – № 1. – Ст. 8; 2010. – № 30. – Ст. 398; 2010. – № 41–42. – Ст. 529; 2011. – № 6. – Ст. 44; 2011. – № 43. – Ст. 443.

Мармура О. З. Критерии отбора обстоятельств для их регламентации в виде квалифицирующих признаков

Осуществлена попытка разработать систему критериев, которые могли бы дать однозначный и правильный ответ создателям законопроектов на вопрос может ли определенное обстоятельство, связанное с совершением преступления, быть регламентировано в качестве квалифицирующего признака состава преступления.

Ключевые слова: квалифицирующие признаки состава преступления; критерии отбора; обстоятельства, связанные с совершением преступления; состав преступления.

Marmura O. Z. Rules of selection of circumstances for their regulation in the form of features qualifying crime

This article represents an attempt to work out a system of the rules, which could give to draft law creators unambiguous and unerring answer to the question about possibility of the regulation of circumstances of the crime as a qualifying feature.

Key words: qualifying features of crime; rules of selection; circumstances of crime; corpus delicti.

Стаття надійшла 02 липня 2013 р.